

LAUSUNTO
4.5.2022

1 (5)

Dnro SUPO
352/01.04.01.00/2022

Eduskunta
Tiedusteluvalvontavaliokunta
tiv@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnan asiantuntijapyyntö

O 34/2022 vp Ajankohtaisia asioita suojelupoliisin toiminnasta

Suojelupoliisi esittää pyydettyä asiantuntijalausuntona kunnioittavasti seuraavaa:

Yleistä

Turvallisuusselvityslain tarkoituksena on parantaa mahdollisuuksia ennakolta ehkäistä toimintaa, joka voi vahingoittaa valtion turvallisuutta, maanpuolustusta, Suomen kansainvälisiä suhteita, yleistä turvallisuutta tai muuta niihin verrattavaa yleistä etua taikka erittäin merkittävää yksityistä taloudellista etua taikka edellä tarkoitettujen etujen suojaamiseksi toteutettavia turvallisuusjärjestelyjä. Toimivaltaisia viranomaisia ovat yleisesti suojelupoliisi ja pääesikunta puolustusvoimien osalta.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan turvallisuusselvitysmenettely toimii pääsääntöisesti hyvin ja pystyy vastaamaan sille asetettuihin tavoitteisiin

Turvallisuusselvitysmenettelyn tavoitteiden saavuttaminen

Turvallisuusselvitysmenettely toimii kolmen vaikuttamismekanismin kautta. Yleisestävä vaikutus liittyy siihen, että henkilöt, joilla on luotettavuuden arviointiin liittyviä seikkoja taustassaan, eivät hakeudu tehtäviin, joihin tiedetään tarvittavan turvallisuusselvityksen tekemistä. Erityisestävä vaikutus viittaa siihen, että työnantaja kykenee tekemään henkilön luotettavuudesta tosiasiapohjaisen arvion turvallisuusselvityksessä saamiensa tietojen nojalla. Turvallisuusselvitysmenettelyllä on myös kokonaisturvallisuutta parantava vaikutus, koska ennen organisaation hyväksymistä turvallisuusselvitysmenettelyyn hakijaksi, sen on turvallisuusselvityslain 18 §:n perusteella näytettävä, että sen omat turvallisuusjärjestelmät tietojen suojaamiseksi ovat riittävällä tasolla.

Turvallisuusselvitysmenettelyn kokonaisvaikuttavuutta arvioidaan seuraavaksi kattavuuden ja kirjallisten ilmoitusten osalta.

Kattavuus

Suojelupoliisin tekemien turvallisuusselvitysten määrä on kasvanut tasaisesti. Vuonna 2019 suojelupoliisi teki 68 895 turvallisuusselvitystä, vuonna 2020 88 349 turvallisuusselvitystä ja vuonna 2021 90 378 turvallisuusselvitystä.

Kasvun perusteita on useita. Vuonna 2015 voimaan tullut turvallisuusselvityslaki mahdollistaa selvitykseen liittyvän nuhteettomuusseurannan ja näin ollen selvityksen voimassaolon enintään viideksi vuodeksi sekä tämän jälkeen tapahtuvan selvityksen uusimisen. Myös lainsäädännölliset muutokset ovat lisänneet tarvetta turvallisuusselvityksille. Euroopan komission antaman ilmailun turvaamista koskevan täytäntöönpanoasetuksen muutoksen (EU) 2019/103 johdosta tehdyt lainmuutokset ovat kasvattaneet ilmailun turvaamisen perusteella tehtävien selvitysten määriä. Turvallisuustietoisuus lienee myös hakijakunnassa parantunut. Suojelupoliisi on vuodesta 2016 lähtien kehittänyt turvallisuusselvitysmenettelyä, jonka tuloksena hakijakunta pitää selvitysmenettelyä entistä tärkeämpänä tekijänä oman toimintansa suojaamisessa.

Perusoikeusnäkökulmasta johtuen suojelupoliisi on pyrkinyt hillitsemään kasvua aloittamalla hakijakuntaan kohdistuvan uudelleenarvioinnin, jossa turvallisuusselvitysmenettelyyn hyväksytyjen organisaatioiden kanssa käydään yksityiskohtaisesti läpi kaikki ne organisaation tehtävät, joissa turvallisuusselvityksen tekeminen on mahdollista, tekemisen perusteet ja turvallisuusselvityksen laajuus. Suojelupoliisin aloitteesta oikeusministeriön yhteydessä toimiva arviointikriteerilautakunta valmistellee tulkintasuositusta, jossa arvioitaisiin kuinka suuri on sellainen erittäin merkittävä yksityinen taloudellinen etu, joka perusteella suojelupoliisi voi hyväksyä yrityksen turvallisuusselvitysmenettelyyn.

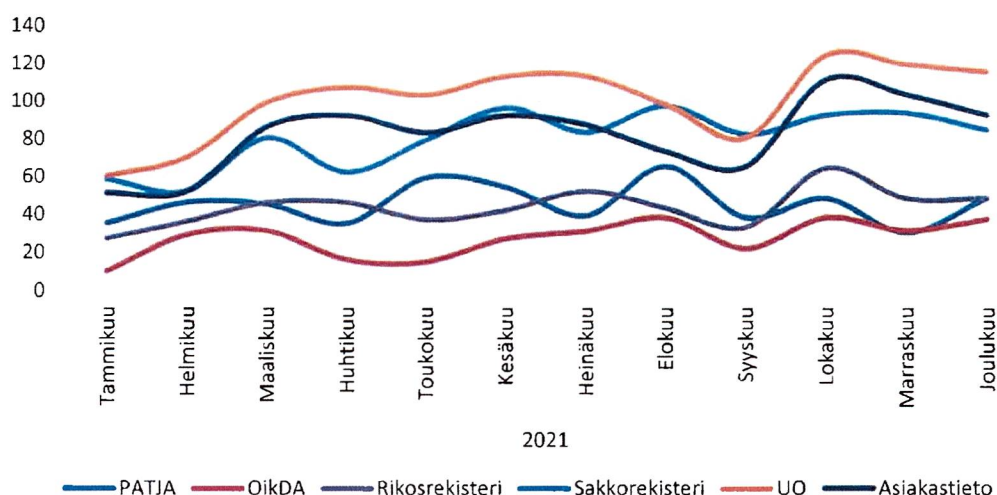
Turvallisuusselvitysten tekemistä suhteellisen laajasti suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan toisaalta pitää muuttuneessa toimintaympäristössä hyvänä asiana. On tärkeää, että niillä henkilöillä, jotka vastaavat Suomen kansallisen turvallisuuden kannalta merkityksellisistä tehtävistä, on voimassa oleva turvallisuusselvitys.

Kirjalliset ilmoitukset

Vuonna 2021 suojelupoliisi ilmoitti 3004 turvallisuusselvityksessä hakijalle selvityksen tekemisen yhteydessä esille tulleita tosiasioita. Tämä kuvastaa sitä, että toimivaltainen viranomaisen harkitsee tarkkaan ennen tiedon ilmoittamista, onko esille tulleilla tosiasioilla merkitystä arvioitaessa selvityksen kohteen luotettavuutta.

Pääosin ilmoitettavat tiedot jakaantuvat alla olevan kaavion mukaisiin kokonaisuuksiin.

Kirjallisten ilmoitusten yleisimmät perusteet vuonna 2021

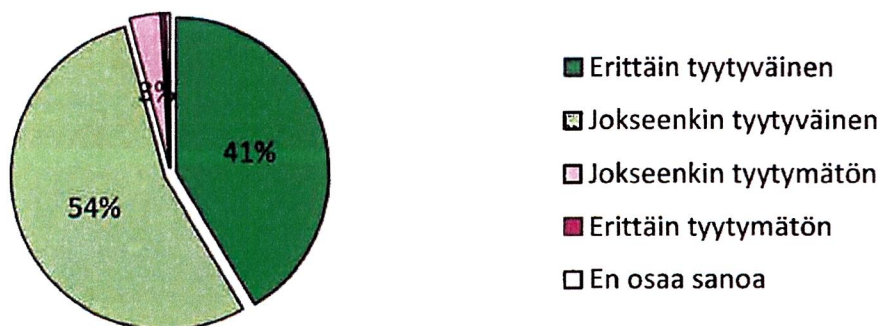
Pienen määrän vuoksi kaaviossa ei tule esille haastattelutiedon perusteella tehtyjä 26 ilmoitusta, 60 ilmoitettua ulkomaansidonnaisuutta eikä eri tiedustelutiedon perusteella tehtyjä ilmoituksia. Nämä ovat kaikki määräänsä merkityksellisempiä, kun arvioidaan turvallisuusselvitysmenettelyn vaikuttavuutta kansalliselle turvallisuudelle.

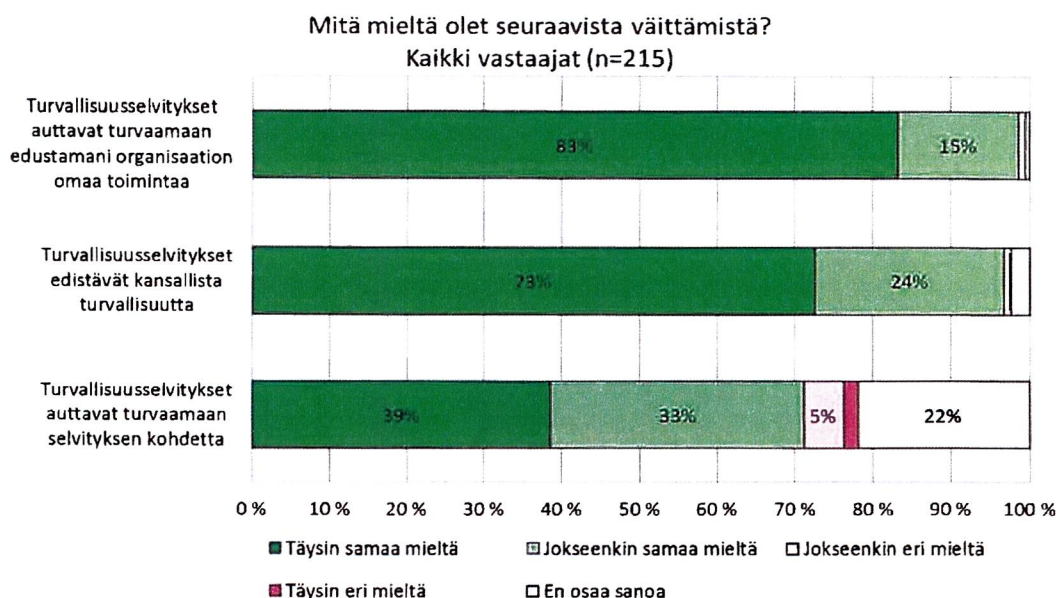
Vaikuttavuus saadun palautteen perusteella

Suojelupoliisi teetti Aula Research Oy:llä vuoden vaihteessa asiakkuuskyselyn sen kaikille turvallisuusselvitysmenettelyyn hyväksytyille kumppaneille. Tulokset olivat hyviä. 95% vastanneista oli erittäin tai jokseenkin tyytyväisiä turvallisuusselvitysyksikön toimintaan kokonaisuudessaan. Vastanneista 98% koki, että turvallisuusselvitysmenettely auttaa turvaamaan edustamansa organisaation toimintaa. Myös menettelyn nopeuteen ja sujuvuuteen oltiin tyytyväisiä.

Kuinka tyytyväinen olet kokonaisuudessaan Suojelupoliisin turvallisuusselvitysyksikön toimintaan?

Kaikki vastaajat (n=215)

Saatu palaute varmisti sen, että turvallisuusselvitystoiminnalla on selvityksen hakijoiden mielestä merkitystä kansalliselle turvallisuudelle ja suojelupoliisi on onnistunut kehittämään menettelyn käytettävyyttä siten, että perusteeton byrokraattisuus tai käytännöllinen vaikeus ei estäisi menettelyn hyödyntämistä.

Oikeussuoja

Turvallisuusselvitysmenettely puuttuu sen kohteen tietosuojaan ja käytännössä mahdollisuuteen elättää itseään työllä. Siksi on tärkeää, että selvityksen kohteen oikeuksia ei rajoiteta perusteetta ja turvallisuusselvitysmenettely on mahdollisimman läpinäkyvä. Tässä laki on onnistunut hyvin. Turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttää ehdottomasti aina kohteen suostumusta. Selvityksen tietolähteet on laissa lueteltu. Tietoja kerätään myös henkilöiltä itseltään. Haastattelussa saatuja tietoja henkilö saa myös kommentoida ennen kuin niitä luovutetaan selvityksen hakijalle. Kohteella on myös pääsääntöisesti oikeus saada selvityksen hakijalta taikka toimivaltaiselta viranomaiselta hänestä annettu kirjallinen ilmoitus taikka tieto, että ilmoitettua tietoa ei ole ollut. Suojelupoliisin laintulkintaa ohjaa laaja-alainen oikeusministeriön asettama arviointikriteerilautakunta, joka antaa laintulkinnalle yhteiskunnallisen näkökulman. Suojelupoliisin turvallisuusselvitysmenettelyä valvovat yleisten laillisuusvalvojien lisäksi tietenkin viraston sisäinen valvonta ja etenkin tietosuojavaltuutetun toimisto. Tiedusteluvalvontavaltuutetun ja tiedusteluvalvontavaliokunnan osallistumisella turvallisuusselvitysmenettelyn seurantaan on merkittävää lisäarvoa.

Ajankohtaista

Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on heijastunut myös turvallisuusselvitystyöhön. Kaikkien hakemusten määrä 1.1.2022-29.4.2022 verrattuna vastaavaan aikaan vuonna 2021 on kasvanut noin 25%. Edelleen muuttunut turvallisuustilanne on nostanut ulkomaansidonnaisuuksien selvittämisen määrä 1.3.2022-29.4.2022 verrattuna vastaavana aikaan vuonna 2021 noin 50%.

Turvallisuusselvitysmenettelyn hyödyntämisen kannalta on tärkeää paitsi turvallisuusselvitysten laatu, niin myös se, että selvitykset valmistuvat palvelulupauksen sisällä ja niiden kustannukset eivät nouse liikaa. Suojelupoliisi kehittää jatkuvasti turvallisuusselvitysrekisteriä näiden tarpeiden tyydyttämiseksi. Kuluvana vuonna saadaan automatisoitua keskeisiä rekisterihakuja, jolloin henkilöstön asiantuntijuutta voidaan käyttää tehokkaammin ilman kustannusten suurta nousua.

Osastopäällikkö

Ilkka Hanski